

РЕЦЕНЗІЯ
НА МОНОГРАФІЮ М. П. МАСЛОВА “ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО
КУСТАРНИЦТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА У
ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ - ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТОРІЧЧЯ”

Монографія М. П. Маслова “Традиції та новації українського кустарництва в умовах формування індустріального суспільства у другій половині ХІХ - першій третині ХХ сторіччя” присвячена дослідженню історичного розвитку кустарної промисловості в Наддніпрянській Україні. Дана проблема в зазначених географічних та хронологічних рамках раніше не розглядалася й в українській історіографії не була предметом спеціального дослідження. Актуальність її дослідження, обумовлена, з одного боку, тим, що без вивчення особливостей розвитку дрібних кустарних промислів і ремесел у другій половині ХІХ - першій третині ХХ ст. неможливо зрозуміти в усій повноті, різноманітності та складності загальний історичний розвиток України в умовах формування індустріального суспільства, а з другого боку, дослідження цієї проблеми необхідне для визначення напрямів сучасної практичної діяльності у справі виявлення, відродження і збереження на користь України народних трудових навичок і традицій. Важливість розробки дослідженої проблеми була також продиктована назрілою необхідністю сучасного переосмислення багатьох суттєвих аспектів історії української кустарної промисловості, більш точного й об'єктивного визначення її місця і ролі в розвитку України.

Розглянута в монографії тема представляється науково й історіографічне виправданою. У вітчизняній і закордонній історіографії дотепер не було комплексної роботи, присвяченої дослідженню історичного розвитку української кустарної промисловості протягом другої половини ХІХ - першої третини ХХ ст. У наявних роботах дана тема порушена лише фрагментарно, у загальному контексті соціально-економічної історії України та Росії. При всьому значенні цих раніше проведених досліджень виникає необхідність об'єктивного, різнобічного переосмислення найбагатшого досвіду значимості організаційних, виробничих, технологічних традицій і новацій в розвитку різних видів кустарних промислів.

По своєму змісту і структурним характеристикам рецензована монографія М. П. Маслова є оригінальним твором, який виділяється серед інших досліджень по аналогічній історичній проблематиці. Автор монографії намагається да-

ти всебічні й досить об'єктивні відомості про особливості історичного розвитку кустарної промисловості в Україні. Текст роботи містить багато нових фактів, узагальнень та висновків, перед читачем відкриваються яскраві сторінки історії окремих народних виробництв. Переважним прийомом викладу тексту є науковий аналіз, узагальнення та пояснення багатого фактичного матеріалу. Для написання роботи автор залучив документальні матеріали з фондів шістнадцяти українських і сьома російських історичних архівів, а також законодавчі акти, мемуари, спогади, щоденники й переписку безпосередніх учасників і очевидців вивчених історичних процесів. У роботі використаний і великий масив періодики. Наприклад, були пророблені такі багатотомні офіційні видання як “Труды комиссии по исследованию кустарной промышленности в России” (16 томів), “Отчеты и исследования по кустарной промышленности России” (11 томів), “Кустарная промышленность России” (4 томи), “Техника кустарю и ремесленнику”, “Техника-масам”, “Техника коллективному промисловому хозяйству” та ін.

У результаті проведеного дослідження М. П. Маслов прийшов до важливих, оригінальних й серйозно обґрунтованих висновків, що стосуються історичного розвитку кустарної промисловості в Наддніпрянській Україні. Більшість цих висновків уже знайшли відображення в більш ніж сорока наукових статтях М. П. Маслова, опублікованих на сторінках українських та російських фахових збірників та журналів. Однак разом з новим багатим документальним матеріалом з історії розвитку української кустарної промисловості аргументація авторської концепції звучить ще більш вагомим. Автор доводить, що досвід минулого у всій своїй багатогранності, історичні аналогії і паралелі є своєрідним проблемним полем критичного усвідомлення сучасного та прогнозування майбутнього в галузі розвитку в Україні дрібного промислового підприємництва, еволюції техніки та технологій дрібного виробництва. Звернення до високих прикладів служіння справі розвитку українських народних промислів та ремесел, високих ділових і моральних стандартів кращих представників українського дрібного підприємництва з їх багатого духовою спадщиною є зразком у

вихованні нинішнього і майбутнього поколінь українських підприємців, народних майстрів, народних творців нової техніки та технологій.

Рецензована монографія є серйозним дослідженням важливої наукової проблеми. Вона наповнена цікавими спостереженнями й новими оригінальними висновками, написана українською гарною літературною мовою, з повагою до попередників та з любов'ю до предмета дослідження. Монографія М. П. Маслова є важливим внеском як у вивчення соціально-економічної та науково-технічної історії України, так й у наукову популяризацію історії українського кустарництва. Наукова новизна роботи полягає в тому, що це одна з перших в українській історичній науці спроба комплексного дослідження розвитку дрібного промислового підприємництва в Наддніпрянській Україні у другій половині XIX - першій третині XX ст., зокрема в ній обгрунтовано існування в Україні історичних передумов виникнення та широкого розвитку дрібного промислового підприємництва; проаналізовані соціально-економічні та інші умови розвитку дрібного промислового підприємництва; виявлені всі форми та засоби державного регулювання й стимулювання розвитку кустарного виробництва; визначене місце й ролі дрібного промислового підприємництва в економічних системах України та Росії; проаналізовано соціально-економічний зміст кустарної промисловості в умовах ринкової трансформації українського суспільства; показано загальноукраїнську географію кустарних промислів та основні кустарні осередки; детально охарактеризовані напрямки і тенденції розвитку основних промислових галузей і окремих промислів; виявлена динаміка розвитку дрібного промисловості; охарактеризовані основні риси техніки і технології кустарної промисловості, передусім етапи та масштаби її технічної і організаційної перебудови під впливом формування індустріального суспільства; вивчено внутрішню соціально-економічну організацію кустарних промислів; простежено розвиток системи професійно-технічної підготовки кустарів; доведено

історичну прогресивність кустарних промислів, закономірність їх існування в умовах ринкових відносин; виділені суттєві риси кустарних промислів, найбільш важливі з точки зору врахування можливостей їх сучасного використання у справі відродження різних форм малого підприємства в Україні. Новим є й підхід до вивчення всіх цих проблем. Автором запропоновано власний варіант розуміння місця і ролі дрібного промислового підприємництва в соціально-економічній структурі України та визначення історичної прогресивності й перспективності промислів як однієї з форм дрібнотоварного виробництва. До новизни роботи також цілком можна віднести широке використання в ній і, відповідно, включення в науковий обіг, цілої групи маловідомих та невідомих раніше конкретно-фактичних матеріалів.

Усе це дозволяє зробити висновок, що монографія Маслова Миколи Павловича цілком відповідає вимогам сучасної української історичної науки щодо вивчення еволюції української кустарної промисловості протягом другої половини XIX – першої третини XX ст. й використання з'ясованого історичного досвіду на користь сучасному економічному розвитку України, зокрема, в справі оптимізації дрібного підприємництва. Саме дослідження специфіки традицій та новацій у розвитку різних видів народних промислів та ремесел допоможе зберегти багаті культурно-виробничі досягнення українського народу протягом тривалого часу. Монографія М. П. Маслова має наукове та практичне значення, вона дає глибокі й міцні знання основних подій і явищ з історії України, висновки, які в ній зроблені, достовірні та обгрунтовані автором. Рецензована монографія повністю відповідає українським національним науковим стандартам, її структура і зміст адаптовані до освітніх і виховних потреб історичних факультетів українських університетів, а новизна концепції в значній частині задовільняє духовні потреби українського суспільства щодо історії народних промислів та ремесел.

Чувпило О. О. (Харків)